

PEDAGOGIK JARAYONLARDA REFLEKSIV YONDASHUVNING AHAMIYATI

Yoziyeva U.L.

Qarshi davlat universiteti, dotsenti

Ergasheva N.

Shahrisabz davlat pedagogika instituti magistranti

Tayanch soʻzlar: refleksiya, vatanparvarlik, qobiliyat, fikrlash, tarixiy xotira, imkoniyat, uslublar, faoliyat, bilim, subyekt, dunyoqarash, daraja.

Ключевые слова: рефлексия, патриотизм, способности, мышление, историческая память, возможность, методы, деятельность, знания, предмет, мировоззрение, уровень.

Key words: reflection, patriotism, ability, thinking, historical memory, opportunity, methods, activity, knowledge, subject, outlook, level.

Pedagogik jarayonlarda refleksiv taʼlimiy muhitni vujudga keltirish oʻquvchi talabalarning shaxsiy tushunchalarini rivojlantirish, oʻrganilayotgan mavzuga, uningahamiyati, mazmun-mohiyatiga qiziqish shakllantirish asosida ularning faolligini taʼminlashga xizmat qiladi. Adabiyotlarda refleksiya tushunchasi fikrlash, oʻz-oʻzini anglash, oʻzini-oʻzi nazoratqilish; oʻzining shaxsiy xatti-harakatlari va ularning oqibatlarini anglash uchunyoʻnaltirilgan faoliyat, insonning nazariy faoliyatlarining shakli, yaʼni oʻtmishga(orqaga) murojaat qilish sifatida talqin etiladi. obyektiv Pedagogik adabiyotlarda pedagogik refleksiya oʻqituvchining oʻzini va oʻz xatti harakatlarini baholash, qabul qilinayotganligini, eng avvalo, oʻquvchi-talabalar tomonidan oʻzini qanday u muloqot jarayonida kimlar bilan oʻzaro taʼsirdaekanligini tushunish qobiliyati, deb keltiriladi. Baʼzi adabiyotlarda refleksiya oʻzini oʻzi anglashning tasvirlanishi, muloqotjarayonida subyektning suhbatdosh sifatida qanday qabul qilinayotganligini anglashi,subyektning muammoni va uning vujudga kelish sabablarini koʻra olishi, aniqlashi, oʻrganishi va tahlil qila olish qobiliyati sifatida keltiriladi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv yondashuv oʻquvchi-talabalarni maʼlum birtushuncha toʻgʻrisida tasavvur hosil qilishga, yaʼni oʻrganilayotgan tushunchalarningahamiyatini oʻrganish, tahlil qilish va obyektiv baholash

asosida ularda asoslangan tushunchalar shakllantirish yoki o'tmishdagi munosabatlarni o'rganish, tahlil qilish va obyektiv baholash asosida o'z tarixiy o'tmishimizni o'rganishga qiziqish hamda tarixiy xotirani shakllantirishga xizmat qiladi. O'quvchi-talabalarga Vatan va vatanparvarlik, mustaqillik, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati va zaruriyati to'g'risidagi tushunchalarni shakllantirishda refleksiv yondashuv o'ziga xos ahamiyat kasb etadi, chunki o'tmishga murojaat qilish, yaqin tariximizni o'rganish orqali bizgacha yashab o'tgan avlod ajdodlarimizning o'z Vatani, xalqiga bo'lgan mehr-muhabbati va sadoqati uchun bo'lgan munosabatlarni o'quvchi-talabalar o'rganib yaqin o'tmishda, sovet xokimiyati yillarida xalqimiz, millatimiz boshiga qanday mash'um kulfat, tahlika solib turganini his etadi va bugungi mustaqillik kunlarining qadrini yanada chuqurroq va teranroq anglaydi. Pedagogik jarayonlarda tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhit o'quvchi-talabalarda tanqidiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishga ijodiy ta'sir ko'rsatuvchi muhimsifatida xizmat qiladi. Chunki refleksiv yondashuv jarayonida o'quvchi talabalar o'rganilayotgan mazularning mazmun-mohiyati hamda o'tmishdagi va bugungi kundagi ahamiyatini mustaqil ravishda tahlil qilish va obyektiv baholash asosida xulosa chiqaradi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv yondashuv o'quvchi-talabalarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi turli xil omillar bilan o'zaro aloqaga kirishadi, bunda xatti-harakatlarning mazmun va mohiyati, maqsadga yo'naltirilgan o'zgartiruvchi faoliyatning ehtiyojini anglash mumkin bo'ladi, chunki o'zini-o'zi chuqur anglab yetish natijasida o'zo'rnini aniqlash, o'zligini isbotlash, o'zini-o'zi (harakatlarini, fe'l-atvorini) ma'qullash, o'zining ichki imkoniyatlaridan, qobiliyatidan foydalanish, o'zini-o'zi boshqarish vujudga keladi. Pedagogik jarayonlarda tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhit o'quvchi talabalarda:

- mavjud voqelikni qabul qilishda ochiq va keng mushohadali, sezgir vamammolarga nisbatan murosasiz bo'lish;
- har tomonlama o'ylab ko'rish asosida tahlil qilish va obyektiv baholash;
- o'z yangi tushunchalarni o'rganishda ularning ahamiyatini inobatga olish, mazkur tushunchalarga bo'lgan munosabatlarning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilish, taqqoslash;
- tushunchalarning mazmun-mohiyati va bugungi kundagi ahamiyatini anglash;
- barcha qarashlar, urf-odatlar, an'ana, qadriyat va madaniyatni yaxlit va o'zaro bog'liqligini tushunish;
- dunyoqarashini kengaytirishga o'rganish, bilmaganlarini o'zlashtirish;

– yordam beruvchi voqea va vositalarni - noto‘g‘ri tasavvurlar, xato va qiyinchiliklarni yengib o‘tishga, shuningdek, yangicha dunyoqarashni shakllanishiga imkoniyatlar yaratadi. O‘quvchi-talabalarda tahliliy va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish refleksiv jarayonlarga asoslanadi, ya’ni refleksiv ta’limiy muhitda o‘quvchi-talabalar faoliyatini muvofiqlashtirish va tahliliy faoliyat uchun zaruriy shart-sharoitlarni vujudga keltirish, ya’ni voqelikni va tushunchalarga bo‘lgan munosabatlarni o‘rganish, tahlil qilish va obyektiv baholash asosida xulosalar chiqirishga o‘quvchi-talabalar uchun imkoniyat yaratib berish kabi muhim ahamiyatga egabo‘lgan vazifalar amalga oshiriladi. Refleksiv yondashuvning o‘ziga xos jihatlaridan biri mazkur yondashuv asosidatashkil etiladigan ta’limiy muhitni o‘quvchi-talabalarining tahliliy faoliyatitashkil etish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga yo‘naltirilganligi bo‘lib, mazkur jarayonda o‘rganilayotgan tushunchalarning mazmun-mohiyatini, bugungi kundagi ahamiyatini o‘tmishdagi munosabatlarni o‘rganish asosida o‘quvchi-talabalarni tahlil qilish va obyektiv baholashga undash, ularning tahliliy faoliyat jarayonidagi ijodiy yondashuvlarini qo‘llab-quvvatlash, faolligi va obyektiv xulosalarini rag‘batlantirish asosida amalga oshirilgan tahlillar natijalariga ko‘raularning dunyoqarashini rivojlantirib borishni nazarda tutadi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv ta’limiy muhit jarayonida o‘quvchi-talabalarining tahliliy faoliyati samaradorligini ta’minlashda ularning faoliyatini kuzatib borish, tahliliy faoliyat natijalarini tahlil qilish, o‘quvchi-talabalar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni muvofiqlashtirish va ularni refleksiv faoliyatini tashkil etish asosida ularning faolligini ta’minlash zarur hisoblanadi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv yondashuvni joriy etish asosida refleksiv ta’limiy muhitni vujudga keltirish o‘quvchi-talabalarda o‘tmish va kelajak haqidagi boy tasavvurlarni shakllantirish, ularni tahliliy faoliyatga undash va ularda refleksiyani rivojlantirish, o‘quvchi-talabalarining shaxsiy tushunchalarini rivojlantirish, mustaqillik, uning mazmun mohiyati, ahamiyati va zaruriyatini yetarli darajada yoritib berish orqali ularda tarixiy xotirani shakllantirish, kelajakka ishonch tuyg‘ularini vujudga keltirishga xizmat qiladi. Pedagogik jarayonlarda refleksiv ta’limiy muhitni shakllantirishda shunday shart sharoitlarni yaratish zarurki, bunda o‘quvchi-talabalar o‘tmishni o‘rganish, yaqin tariximizda milliy an’analar, urf-odatlarimiz, rasm-rusumlarimiz, qadriyatlarimiz va ona tilimizga bo‘lgan munosabatlarni tanqidiy anglash asosida mustaqillik, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati va zaruriyatini tushunib yetishi hamda bugungi kunda yaratilayotgan shart-sharoitlarni obyektiv baholash imkoniyatiga ega bo‘lsin. Bunday ta’lim jarayonining asosini refleksiv yondashuv tashkil etadi.

Shundayekan, pedagogik jarayonlarni tashkil etishda refleksiv yondashuvni joriy etish asosidamazkur jarayonlarni samaradorligini ta'minlash mumkin. Ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan pedagogik jarayonlarda, ya'ni o'quvchi talabalarni Vatanga sadoqat, milliy g'urur, yuksak axloq va buyuk ajdodlar manaviymerosiga hurmat ruhida tarbiyalashga qaratilgan ma'naviy-ma'rifiy, tarbiyaviy ishlarjarayonida xalqimizning boy ma'naviy-madaniy merosi, sharqona va umumbashariy qadriyatlar asosida g'oyalarni, millatlararo mamlakat, do'stlik, millat hamjihatlikning ildizlari kelajagini ahamiyatini, belgilaydigan yurtimizda ilg'or tinchlik vabarqarorlikni saqlash, mintaqamizda yashayotgan millatlarning madaniy, marifiy, manaviy taraqqiyot mushtarak ekanligini targ'ib qilish, diniy ekstremizm va fundamentalizmning asl mohiyatini o'quvchi-talabalarga ochib berish jarayonlariga refleksiv yondashuvni tatbiq etish o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. O'quvchi-talabalar ongida g'oyaviy bo'shliq paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, ularni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash va Vatanimiz ravnaqiga xizmat qiladigan barkamol avlodni voyaga yetkazish yo'nalishidagi dolzarb vazifalarni amalga oshirish ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan pedagogik jarayonlarning barcha jabhalarini qamrab olishi zarur. Pedagogik jarayonlarda refleksiv yondashuv asosida refleksiv ta'limiy muhitni vujudga keltirish o'quvchi-talabalarning refleksiv faoliyatini tashkil etishni nazarda tutadi. Refleksiv faoliyat jarayonida o'quvchi-talabalar o'rganilayotgan tushunchalarga nisbatan o'tmishdagi va bugungi kundagi munosabatlarni o'rganadi, tahlil qiladi va obyektiv baholaydi, natijada ularda mustaqillik, uning mazmun-mohiyati, ahamiyati va zaruriyati bo'yicha mustahkam tushunchalar shakllanadi. Refleksif faoliyat ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi. Vatan, Vatan tuyg'usi, Vatanga muhabbat, vatanparvarlik, insonparvarlik, mustaqillik, mustaqil davlat, mulkiy mustaqillik, adolat, an'analar, qadriyatlar, manfaat, urf-odatlar, rasm-rusumlar, umuminsoniy qadriyatlar, umuminsoniy an'analar, milliylik, milliy ong, milliy o'z-o'zini anglash, milliy qadriyatlar, milliy manfaatlar, milliy g'urur, milliy an'analar, milliy g'oya, ma'naviyat, ma'naviy jasorat va h.k. Pedagogik jarayonlarda tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhitning asosini refleksiv faoliyat tashkil etadi. Refleksiv faoliyat tahliliy fikrlashga oid faoliyat bo'lib, tahlil qilish, voqea va hodisalarni o'zaro bog'liq holda tekshirish, ishonchli va asoslangan ma'lumotlarga asosan hamda ma'lumotlarni tahlil qilish asosida ma'lum bir voqea va hodisalarga tegishli bo'lgan va ularning kelib chiqishiga o'z ta'sirini ko'rsatadigan omillarni ikkinchi darajali hisoblanadigan va bevosita ta'sir ko'rsata olmaydigan omillardan farqlash, hodisalarni va uni komponentlarining o'zaro bog'liqligini va aloqadorligini o'rganish va tahlil

qilish asosida xulosa chiqarishdan iborat. Shunday ekan, o'quvchi-talabalar ongida g'oyaviy bo'shliq paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, ularni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash, Vatanimiz ravnaqiga xizmat qiladigan barkamol avlodni voyaga yetkazish yo'nalishidagi dolzarb vazifalarni amalga oshirish jarayonlarida ularning refleksiv faoliyatini tashkil etish o'ziga xos ahamiyatga ega. Ta'lim muassasasi faoliyatini takomillashtirish, pedagogik jarayonlarga innovatsiyalarni tatbiq etish, o'quvchi-talabalar faoliyatini ilmiy asosda tashkil etish va muvofiqlashtirish samaradorligi o'quvchi-talabalarning refleksiv faoliyatini tashkil etish asosida ularning ichki dunyosi, tafakkuri, dunyoqarashining rivojlanishi va ma'naviy barkamol shaxs sifatida shakllanishini, ya'ni mazkur jarayonning natijaviyligini ifodalaydi.

Adabiyotlar:

1. Yoziyeva U. L. Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarni zararli axborotlar tahdididan himoya qilishning takomillashtirilgan texnologiyasi. QarDU xabarлари. – Qarshi, 2020. -№3. - B. 178-182.
2. Сухобская Г.С., Горбунова Л.Л. Взаимосвязь теории и практики в процессе подготовки и повышения квалификации педагогических кадров. – М.: НИИ ИОО АПН, 1990. – 92 с.
3. Yoziyeva U.L. O'quvchilarni zararli axborotlar tahdididan himoya qilishning tamoiil va qoidalari. Muғallim ҳәм узликсиз билимлендириў. Нукус, 2019. - №2, Б. 53-57.
4. Yo'ldoshev J.G'., Ahlidinov R. Sh., Otaboyeva R. N. Mustaqil O'zbekiston ta'limi. – Toshkent: “Sharq”, 1997.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada Pedagogik jarayonlarda tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhit o'quvchi-talabalarda tanqidiy va rivojlantirishga ijodiy va tahliliy ta'sir ko'rsatuvchi ko'nikmalarini shakllantirish va refleksiv yondashuv jarayonida o'quvchi-talabalarni tahliliy faoliyatga undash va ularda refleksivani rivojlantirish borasida so'z yuritiladi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рефлексивная образовательная среда, организованная в педагогическом процессе, речь идет о формировании критически-аналитических умений студентов-студентов, оказывающих критическое и аналитическое воздействие на их развитие, и в процессе рефлексивного подхода, побуждающих студентов-студентов к заниматься аналитической деятельностью и развивать в ней рефлексию.

SUMMARY

In this article, the reflexive educational environment organized in pedagogical processes is about the formation of critical and analytical skills of students-students, which have a critical and analytical effect on their development, and in the process of reflexive approach, encouraging students-students to engage in analytical activities and developing reflection in them. is conducted.